

Abstract

The main question for this thesis is to discuss how come there are so many different theological motivations for the social actions of the church. The purpose of this thesis is to examine how this can be. The main study is in the context of the Evangelical Lutheran Church of Sweden. The organisation of the church does not give central regulations to the local congregations which means that they are independent and given the freedom to act in the way that is best according to the local context.

From the Kairos document, written in South Africa in 1985, it is clear that different theological conclusions can be made from the same local situation – in this case the apartheid regime's violence against the population. The document is focused on a contextual theology and points out that the most important for the church is to be a voice for the people that cannot speak for themselves. The three most important concepts from the document are *social analysis*, *action* and *goal*. The thesis puts these concepts in the current Swedish context. It shows that the theologies from South Africa can be found also in Sweden. The most important thing for the church is to revalidate and never stop discussing theological issues. It makes the church grow and build relations over borders.

Keywords; the Kairos-document; Church and community; Kairos – Sweden;
Contextual theology.

Nyckelord; Kairos-dokumentet; Kyrka och samhälle; Kairos – Sverige; Kontextuell
teologi.

Innehåll

Förord	3
1 Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställning.....	6
1.2 Teori	7
1.3 Begrepp.....	8
1.4 Material	8
1.5 Sammanhang och tidigare forskning	10
2 Kairos-dokumentet	12
2.1 Statsteologi.....	14
2.2 Kyrkoteologi	15
2.3 Profetisk teologi	17
2.4 Summering.....	19
3 Kairos-dokumentets kontextuella teologi i svenskt sammanhang	21
3.1 Svenska kyrkans sociala ansvar	23
3.2 Teori i praktiken	25
4 Kyrkans roll i samhället – en diskussion	30
4.1 Två diken.....	30
4.2 Mission och diakoni	34
5 Sammanfattning	38
Efterord	40
Litteraturlista	41

Förord

Under det gångna året har jag många gånger fått svara på frågan om vi inte bör prioritera vår hjälp till kristna människor. Det teologiska svaret är: Genom dopet finns det helt klart ett särskilt band kristna emellan. Men just dopets kallelse till ett liv i tro och kärlek betyder också att engagemanget för utsatta människor inte kan göras beroende av trostillhörighet.¹

Det är tydligt att det i Sverige just nu pågår något som rör om och sätter samhället i rörelse. Det har hänt förr och det händer nu. Strömmen av flyktingar som flyr krig och oroligheter i sina hemländer och kommer till Sverige, finns med i denna rörelse. Politikerna talar om en nationell kris då mottagandet av de många människorna ska administreras och finansieras.

Det finns dock positiva sidor i denna krissituation. Människor hjälper sina medmänniskor på ett sätt som inte ens den mest optimistiske kunde hoppas på. Det har strömmat till folk som hjälper till i ankomsthallar runt om i landet, andra samlar in mat och förnödenheter till dem som inte har annat än de kläder de har på sig. De främlingsfientliga uttrycken som tar stort utrymme, inte minst i sociala medier, får motstånd och möts med motargument. Medmänskligheten som blir synliggjord visar på ett hopp om en humanare tillvaro för alla människor. Att Svenska kyrkan är en del i detta krisarbete är en självklarhet för många, både myndigheter och medborgare förväntar sig att kyrkan ställer upp och finns till hands med sina resurser. Kyrkans svar på denna förväntan är exempelvis att öppna församlingshem och kyrkor, söka upp människor och dela ut mat eller kläder. Kyrkan själv förväntar sig att delta.

I citatet ovan talar ärkebiskop Antje Jackelén om denna fråga utifrån Svenska kyrkans perspektiv. För kristendomen är varje människas värde en hjärtefråga. Det är en grundläggande kristen värdering. Men även inom kyrkan hörs blandade röster och reaktioner om kyrkans hjälpande hand. Hur kan det finnas så olika lösningar på problemen? Vilka anledningar och motiv har kyrkan till de handlingar de väljer att göra?

---

¹ Ärkebiskop Antje Jackeléns anförande vid kyrkomötets öppnande, Uppsala domkyrka 2015-09-22.

1 Inledning

Här nedan beskrivs ett scenario som är påhittat men som skulle kunna utspelas i ett kyrkoråd i en församling någonstans i Sverige hösten 2015.

På kyrkorådets sammanträde har det uppstått en diskussion om den stora gruppen flyktingar som kommit till byn. Vad kan kyrkan göra för att de nyanlända ska tas om hand på bästa sätt? Eller ska kyrkan alls hjälpa till?

En grupp tycker att församlingshemmet ska upplåtas till flyktingarna. Det går att sätta in tjugo madrasser, och kök och toalett finns att tillgå. Den ordinarie verksamheten får läggas på is ett tag tills flyktingarna fått andra boenden. Gruppen åberopar att kyrkan ska hjälpa den som är utsatt och stå på de svagas sida och hänvisar till det dubbla kärleksbudet i Lukas evangelium 10:27 ”Du skall älska Herren, din Gud, av hela ditt hjärta och med hela din själ och med hela din kraft och med hela ditt förstånd, och din nästa som dig själv.”

En andra grupp tycker att flyktingarna visst ska få hjälp med det de behöver och kyrkan kan ge. De ser dock ett stort problem om den egna verksamheten drabbas vilket inte får bli fallet. Församlingens uppgifter måste alltid skötas oavsett förhållanden. Gudstjänst, undervisning, diakoni och mission är det kyrkan ska syssla med. Ett diakonalt uppdrag är soppunchen. Vad ska soppgruppen säga om de måste ställa in? Är det rätt att stänga ute de hemlösa soppgästerna för att istället ge flyktingarna plats? De kanske inte ens är kristna? För att ge dem hjälp på riktigt behöver de höra evangeliet om Kristus. Befallningen från honom lyder; ”Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar...”²

En tredje åsikt som lyfts fram är att församlingshemmet inte är avsett för boende och enligt brandskyddet får ingen vistas där över natten. Samhällets lagar och förordningar måste även kyrkan hålla och lyda. Det är faktiskt politikernas och myndigheternas ansvar att sköta sådana här frågor. Kyrkan ska helt enkelt hålla sig utanför och inte lägga sig i det andra kan sköta bättre. Att överlåta församlingshemmet är att ta på sig ett jobb som man inte har rätt

---

² Matteus evangelium 28:19a.

att utföra. Kyrkan ska vårda människans andliga behov och myndigheterna de världsliga. Men om flyktingarna själva söker sig till kyrkan är de förstås välkomna att vara med i verksamheten.

De tre beskrivna grupperna är del i samma kyrka vilket betyder att de står bakom kyrkans uppdrag att agera som kristna medmänniskor i samhället. I Kyrkoordningen står att:

Svenska kyrkan framträder lokalt som en församling. Denna är den primära enheten inom kyrkan. Församlingens grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Syftet är att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbredas och skapelsen återupprättas. Allt annat som församlingen utför är stöd för och en konsekvens av denna grundläggande uppgift.³

Trots att alla i kyrkorådet har samma utgångspunkt är deras resonemang väldigt olika. Kyrkans organisation kan beskrivas utifrån en *teoretisk organisationsmodell*. Idestrom redogör för denna teoretiska organisationsmodell som att organisationen omskapas hela tiden i förhållande till och i förhållande med sin omvärld. Enligt denna modell är organisationen, i detta fall kyrkan, ständigt förnyande och reflekterande. På så vis blir och är kyrkan alltid unik i förhållande till andra organisationer. Denna organisationsform ger strukturerna men inte innehållet och därmed både finns och ges utrymme för tolkning och handling anpassad till den lokala situationen och kontexten. Organisationen, kyrkan, har alltså en strukturell identitet och beskriver sig själv genom sin verksamhet och de sammanhang den verkar i.⁴ Genom dessa beskrivningar presenterar församlingen sig och vad den står för. Det kan vara styrdokument, externt informationsmaterial men även muntlig kommunikation.⁵

---

³ Kyrkoordningen 2015. 6.

⁴ Idestrom 2009. 51-56.

⁵ Idestrom 2009. 103.

1.1 Syfte och frågeställning

När den vardagliga situationen förändras och blir en krissituation sätts mycket på prov. Utvärderingar leder till omvärderingar som rubbar ”det vanliga” och utmanar både identitet och uppdrag. Med denna uppsats vill jag ge ett bidrag till debatten om kyrkans roll och identitet i en tid som ligger framför. Syftet är att analysera teologiska förhållningssätt till socialt arbete och hur de kan yttra sig i olika kontexter. Då jag vill förstå hur kyrkan kan agera olika, och till och med ibland ha olika motiv och syfte till socialt engagemang, ställs följande fråga:

Vilka teologiska motiv har kyrkan för sitt samhällsengagemang?

Olikheterna i synsätten på faktiska ärenden kan leda till splittring om det inte finns en förståelse för argumenten i olika grupperingar. Därför är det angeläget att utreda denna fråga, så att diskussionen kan skapa antingen förståelse för olika åsikter eller kunskap att bemöta dessa. Om olikheter uppfattas som problem beror på hur fast rotad den egna övertygelsen är men en avgörande betydelse är även vilka värderingar man lägger i själva sakfrågan. Olika hjärtefrågor ges företräde framför andra beroende på sammanhang eller eventuella konsekvenser. Sådana prioriteringar är ständigt aktuella inte minst i politiken. Problemen och frågorna i denna uppsats är alltså på inget sätt unika för ett visst samfund eller trosriktning. Problematiken är till och med densamma i alla slags föreningar, organisationer och grupperingar som utgår från en lära eller ideologi; Är de gemensamma grunderna nog för att förstå och förklara olikheterna? Inom ramen för denna uppsats är det dock endast relevant att belysa frågan i en kyrklig kontext då det är kyrkans samhällsengagemang som uppsatsen talar om.

I kapitel 4 ges utrymme att diskutera kyrkan som agent i krissituationer som ett exempel på samhällsengagemang. Två synsätt behandlas: Varför bedriver kyrkan socialt arbete? Behöver kyrkan verkligen vara en social agent då det finns andra organisationer och grupper som arbetar för de som drabbas i samhället? Det följs av ett avsnitt som behandlar diakoni och mission.

1.2 Teori

För att kunna ge svar på frågan som ställdes ovan vill jag använda tre teologiska synsätt. I Sydafrika, 1985, hade de kristna grupperna fått nog av apartheidregimens förtryckande politik. De såg ett stort problem i att det fanns kristna bekännande både hos förtryckarna och de förtryckta och ville utreda hur det var möjligt. Ett grundligt förarbete resulterade i ett dokument, *Kairos-dokumentet*⁶, som hade till syfte att väcka debatt kring synen på kristendom. Det framkom att det fanns olika sätt att tänka kring den kristna tron och tre teologier utkristalliserades. De kallas i dokumentet för *statsteologi* (state theology), *kyrkoteologi* (church theology) och *profetisk teologi* (prophetic theology). I denna uppsats använder jag konsekvent de svenska termerna. Värt att notera är att mitt intresse enbart ligger i de olika teologiska synsätten. De är exempel på hållningar som man kan hitta i olika inomkyrkliga kretsar. Jag vill tolka dessa teologier i en svensk kontext och försöka tydliggöra olika teologiska skäl som kan ligga bakom de olika ståndpunkterna i det fiktiva kyrkorådet.

Här nedan följer en kort beskrivning av varje teologi såsom de beskrivs i Kairos-dokumentet. De får i kapitel 2 varsitt avsnitt i analysen där de förklaras och diskuteras mer utförligt.

Statsteologin är den teologiska hållning som staten och myndigheterna anför. Statsteologin vill behålla de strukturer som är gällande och är ovillig till förändringar.⁷

Kyrkoteologin är samlingsnamnet på den teologi som många av Sydafrikas kyrkoredare tillämpar, oftast kanske på ett omedvetet sätt. Den är sympatisk och ödmjuk då den på ett lågmält sätt försöker få bukt med landets orättvisor genom samtal och dialog. Den främsta kritiken mot denna teologi är att den just genom sitt okritiska agerande ger ett svagt och ytligt intryck som inte förmår ge varken resultat eller varaktig förändring.⁸

---

⁶ The Kairos Document, 1985.

⁷ Kairos-dokumentet 1987. 7-12.

⁸ Kairos-dokumentet 1987. 13-21.

Den tredje teologin är den profetiska teologin. Varje situation tolkas i sin egen kontext och kyrkan ska komma med ett budskap om hopp som talar till den tid som är just nu.⁹

Även om situationen i Sydafrika inte går att överföra rakt av till dagens situation i Sverige finns de teologier dokumentet beskriver representerade i kyrkliga sammanhang runt om i vårt land.

1.3 Begrepp

Den betydelse som denna uppsats lägger i begreppet *samhällsengagemang* beskrivs härmed. Den som är en del av det civila samhället har även ett ansvar för det. När en individ eller organisation tar detta ansvar engagerar den sig i samhället. För kyrkans del innebär det att leva ut sina uppdrag i sitt lokala sammanhang. I begreppet finns värnandet om de svaga i samhället på ett praktiskt plan. Alla aspekter av hur detta får konkret verkan redovisas inte. Kyrkans uppdrag riktas mot samhället men diskuteras inte ingående. Till exempel skulle diakoni och mission kunna vara utgångspunkter för egna uppsatser. Istället ligger fokus på motiv och skäl till kyrkans engagemang och varför den bör vara eller inte bör vara del i samhällets sociala arbete. Socialt arbete och samhällsengagemang används som synonymer och generellt för kyrkans intresse i samhället.

1.4 Material

Här följer en kort presentation av en del utav det material som används i detta arbete. De centrala innehållsmässiga perspektiv som de bidrar med till helheten i uppsatsen ligger till grund för urvalet i denna materialpresentation.

I *En utmaning för kyrkan* (1987) finns Kairos-dokumentet översatt till svenska. I samma bok finns flera dokument skrivna av kristna ledare som har inspirerats av

---

⁹ Kairos-dokumentet 1987. 22-32.

Kairos-dokumentet. I ”Evangelikalt vittnesbörd”¹⁰ framkommer ytterligare en självkritisk granskning gjord av den evangelikala kristna tron i Sydafrika under apartheid-tiden. Den är fristående från Kairos-dokumentet men utarbetad på samma grunder. Med anledning av Kairos-dokumentets uppmärksammande av situationen för de kristna i Sydafrika anordnade Kyrkornas världsråd två möten, 1985 i Harare och 1987 i Lusaka. Där följdes situationen för befolkningen i Sydafrika upp och uppmärksammades på nytt. Dokument från dessa möten finns också med i boken.¹¹

För att teori och begrepp ska bli relevanta i den kyrkliga kontexten i Sverige finns det anledning att nämna Gustaf Wingren. Han var verksam under sista halvan av 1900-talet och vidareutvecklade folkkyrkotanken inom Svenska kyrkan. I *Växling och kontinuitet* behandlar han ambivalensen i kristendomen att stå både bredvid och mellan samhälle, politik och akademi.¹²

Wingren skrev otaliga teologiska böcker och skrifter och för att förenkla sökandet angående material använder jag mig av Bo Håkanssons avhandling, *Vardagens kyrka*. I den analyserar han nämligen Wingren på ett övergripande plan då han vill sätta folkkyrkotanken i ett framtidsperspektiv. Det är främst kapitel 4, ”Var är kyrkan?” som jag använder mig av. Kapitlet handlar om ”var i samhället kyrkan måste finnas för att fullgöra sin uppgift.”¹³ Denna avhandling vill genom att se på historien och folkkyrkans framväxt, ge ett teologiskt bidrag till en kyrka som håller även i framtiden. De utmaningar som Håkansson formulerar handlar om hur folkkyrkan kan vara en kyrka tydligt förankrad i vardagen och samtidigt svara upp mot människors längtan efter helighet och hur det inom folkkyrkans ram kan skapas icke exkluderande gemenskaper. Slutligen är det också en utmaning hur folkkyrkan kan vara en aktiv aktör i samhället och göra sin röst hörd utan att bli moralistisk.

Med en genomarbetad fältstudie i Flemingsbergs församling gör Jonas Ideström en ingående analys för att se på sambandet mellan praktik och ekklesiologi i en församling inom Svenska kyrkan. Han utgår från att det finns ett samband först

---

¹⁰ Evangelikalt vittnesbörd 1987. 39-79.

¹¹ ”Hararedeklarationen” från 1985 och ”Lusakadeklarationen” från 1987.

¹² Wingren 1972. 9-10.

¹³ Håkansson 2001. 12.

mellan handling och identitet vilket sedan ger ytterligare ett samband till målet, *telos*.¹⁴ Han talar även om den *sociala kroppen* som det sammanhang individen befinner sig i, den kontaktyta hon har och hennes relation till omgivningen och medmänniskor. Kyrkan, genom församlingen, är en del av denna kropp.

Ann Morisy ger med sin bok *Vänd utåt* ett bidrag till en utvärdering av kyrkans samhällstjänst.¹⁵ Hon ger många exempel på situationer då församlingar, enskilda kristna eller hon själv agerar på ett visst sätt i en viss situation och så att det blir en berättelse. Liknelsen med berättelsen är att händelsen får en konsekvens, något sker i handlingens möte och berättelsen kan bli återberättad och ge ny mening. Morisy menar att en av kyrkans uppgifter är att ge människor berättelser i form av respekt, vänligt bemötande och tillit. De kan dock vara både till att förstärka det negativa eller att leda till att ett nytt kapitel skrivs. De nya berättelserna som skapas kan hela och läka och det är kyrkans centrala uppgift. Genom att i praktisk handling göra och välja ett gott alternativ i mötet med en annan människa ökar chansen att stävja spridning av fördomar, att låta ett syskonskap mellan människor blir till och att se ett hopp bortom kampen.¹⁶

1.5 Sammanhang och tidigare forskning

Kairos-dokumentet är en text i kontextuell teologisk anda och har inspirerat till andra liknande dokument. I bland annat Palestina har ett Kairos-dokument kommit till stånd. Den kontextuella teologin finns i alla delar av världen och har som utgångspunkt att Gud tolkas i den situation människan är i, både geografiskt och situationsmässigt. I Latinamerika utvecklades den till befrielse-teologi. Fler exempel på teologier som är kontextuella är feministisk teologi, ekologisk teologi med flera. Det dokument jag förhåller mig till är emellertid endast det från Sydafrika 1985. Dock vill jag nämna Anders Göranzons avhandling från år 2011, *The Prophetic Voice of the South African Council of Churches after 1990*. Den behandlar utvecklingen i Syd-

---

¹⁴ Idestrom 2009. 61-62.

¹⁵ Morisy 2008. 12.

¹⁶ Morisy 2008. 101-103.

afrika efter Kairos-dokumentet och han gör en utvärdering av South African Council of Churches (SACC) som var en av upphovsmännen bakom dokumentet. Göranzons granskning undersöker vad som hände med den profetiska teologin inom SACC efter att apartheidregimen avsatts i Sydafrika.

Den svenska kontexten representeras av Svenska kyrkan och dess identitet som folkkyrka. Medvetet har jag i den frågan valt litteratur som berör Svenska kyrkan producerad efter år 2000 eftersom Svenska kyrkan då blev självständig från staten och förutsättningarna för kyrkan i samhället ändrades. Fortfarande, 15 år senare, är kyrkan i en process av eget identitetssökande för att hitta sin plats och roll i en ny tid. Det märks i en mängd litteratur att kyrkan är i en tid då den försöker hitta eller omforma sin identitet. Bland annat Fredrik Modéus behandlar kyrkans sökande efter en identitet med en utgångspunkt i gudstjänst och gemenskap. Hans avhandling, *Gudstjänstgemenskap i folkkyrkan - ett studium av gudstjänstgemenskapens identitet och ställning i Svenska kyrkan* (2015) ger en inblick i denna gemenskap med teologiskt, kyrkorättsligt och sociologiskt perspektiv.¹⁷ Medan Modéus har sin utgångspunkt i gudstjänsten fokuserar jag emellertid på kyrkans agerande utanför kyrkorummet och i samhället. Diskussionen om den svenska folkkyrkan har påverkats av den teologi som utvecklats i andra delar av världen. Till exempel har missionerandet på andra kontinenter öppnat för teologier som kontextuell teologi och befrielse-teologi. Ansatsen i denna uppsats är åt det kontextuella hållet som den profetiska teologin pekar på. Dock är den inte ensidigt positiv utan det förs en diskussion och det finns en öppenhet för andra åsikter och andra teologiska synsätt. Det syns nödvändigt att kyrkan skapar ett förhållande till sin kontext eftersom den inte längre är en självklarhet för samhällets alla människor. Detta nya förhållande gör det även nödvändigt för kyrkan att göra nya tolkningar av sin samtid och sig själv.

---

¹⁷ Matzols 2015.

2 Kairos-dokumentet

*The time has come. The moment of truth has arrived. South Africa has been plunged into a crisis that is shaking the foundations and there is every indication that the crisis has only just begun and that it will deepen and become even more threatening in the months to come. It is the KAIROS or moment of truth not only for apartheid but also for the Church.*¹⁸

Namnet på dokumentet kommer av det grekiska ordet *kairos* [καιρος] som betyder bestämd tid eller tidpunkt. Det syftar på en alldeles avgörande tidpunkt i ett skeende, som kommer att gå förlorad om inte tillfället tas just då det infaller. Det är hämtat från Bibeln då Jesus predikade: ”Tiden är inne, Guds rike är nära. Omvänd er och tro på budskapet.”¹⁹

Sydafrikas kyrkoledare och församlingar upplevde att de varken kunde titta på eller tolerera de orättvisor och det förtryck som landets befolkning blev utsatt för. Våld och terror från apartheidstaten eskalerade och denna situation var den utlösande faktorn till att ett omfattande teologiskt arbete drogs igång av kyrkorna. Arbetet gick ut på att analysera den politiska situationen i Sydafrika och förhållandena bakom saken. Dokumentet upplever problem och analyserar de olika förhållningssätt till läget i landet och vill ge ett förslag på åtgärd så att befolkningen kan få ett bättre liv. Det försöker även förklara hur det är möjligt att man på båda sidor om förtrycket kan kalla sig kristen. Analysen granskade teologiska tankar både bland myndigheterna och i kyrkorna. Bakom dokumentet står kyrkoledare, teologer och lekmän från flera olika kristna kyrkor och samfund som vill agera som en enad kyrka och enad kristenhet. Grunden är ”biblisk tro och kristen erfarenhet i Sydafrika.”²⁰

Kairos-dokumentets analys av de rådande teologiska synsätten i Sydafrika visar att trossatserna kommer från västvärldens koloniserare och är överförd kristendom från väst, främst Europa. Sydafrikas befolkning har aldrig fått någon riktig chans att göra sin egen tolkning av tron eller forma någon egen teologi. De upplever sig aldrig ha

---

¹⁸ The Kairos Document, 1985. Kapitel 1.

¹⁹ Markus evangelium 1:15. Det grekiska ordet Kairos är här översatt med ”tiden”.

²⁰ Kairos-dokumentet 1987. 4-5.

getts möjlighet att låta befolkningen själva tolka evangeliet och Bibelns budskap utifrån sin kontext. Tolkningen av den kristna tron har följt med från kolonisationstiden då kristendomen introducerades i landet. Dokumentet förespråkar en kontextuell teologi i landets kyrkor som utgår från den specifika situationen i Sydafrika med hänsyn till sydafrikanernas egen historia och deras levnadsvillkor. Den kontextuella teologin tar hänsyn till erfarenheter och relationer.

Dokumentet som blev färdigt i september 1985 visade att kyrkan i Sydafrika var delad, inte bara i en svart och en vit kyrka utan även inom dessa grupper.

Både förtryckaren och den förtryckte gör anspråk på att vara trogna samma kyrka. Båda är döpta i samma dop och är med i brytandet av samma bröd, Kristi kropp och blod. Där sitter vi i samma kyrka, medan kristna poliser och soldater utanför piskar och dödar kristna barn och torterar kristna fångar till döds, medan andra kristna står bredvid och ser på och vädjar lite försagt om fred.²¹

Att en kyrka har olikheter i åsikter eller teologiska synsätt behöver inte betyda att den är delad. Det blir ett problem först när grupperingarna inte längre kan mötas i samtal och dialog. Genom att lyfta olikheterna till ytan, som Kairos-dokumentet gör, hoppas de sydafrikanska teologerna att en förändring kan komma till stånd och ger sitt förslag till myndigheterna hur detta kan gå till. Det verkar som att det finns en etablerad nära relation mellan kristendom och det sydafrikanska samhället och att de flesta i landet bekänner sig till kristendomen.

Speciellt tre olika teologiska synsätt blev synliggjorda. De tre teologierna som dokumentet presenterar får i följande avsnitt ett kapitel vardera. De presenteras var för sig, i den ordning de framförs i Kairos-dokumentet. Beskrivningen av de olika synsätten i dokumentet är partisk och tar tydligt ställning för den profetiska teologin och ger endast negativ kritik till de båda andra teologierna. Här nedan diskuteras de däremot mot varandra och problematiseras gentemot andra teologiska linjer och synsätt.

---

²¹ Kairos-dokumentet 1987. 6.

2.1 Statsteologi

Den teologi som staten i Sydafrika bedriver blir kallad statsteologi. Den vill att det goda samhället ska komma till stånd och för att råda bot på kaos framhävs betydelsen av att lag och ordning efterföljs. Med ordning menas att var man är på sin plats och det är den världsliga eller materiella ordningen som följs. Gud, skaparguden, har gett inneboende förutsättningar till varje individ och det är att respektera och älska Gud att följa denna Guds vilja för varje skapelse. Likaså är staten till för att ordningen i samhället ska upprätthållas. Staten har sina uppgifter att skapa lagar och skipa rättvisa bland befolkningen. Detta är det normala tillstånd som statsteologin strävar efter ska råda. I arbetet för Kairos-dokumentet fanns ett ofta förekommande bibelord som användes som motiv för statsteologin:

Varje människa skall underordna sig all den överhet hon har över sig. Ty det finns ingen överhet som inte är av Gud, och den som finns är förordnad av honom. De som motsätter sig överheten gör därför motstånd mot Guds ordning, och de som gör motstånd drar straff över sig själva. De styrande är inget hot mot goda gärningar, men mot onda. Vill du slippa känna fruktan för överheten, gör då det goda, och den skall berömma dig; den står ju i Guds tjänst för att du skall kunna nå det goda. Men gör du det onda, känn då fruktan. Det är inte för inte som överheten bär sitt svärd; den står ju i Guds tjänst som hämnare, för att vreden skall drabba den som gör det onda.

Därför är det nödvändigt att underordna sig, inte bara för vredens skull utan också i insikt om vad som är riktigt. Det är ju därför ni betalar skatt, ty de styrande är Guds tjänare när de vakar över allt sådant. Ge alla vad ni är skyldiga dem, åt var och en det han skall ha: skatt, tullar, respekt, vördnad.²²

Statsteologins centrala begrepp är ordning och kontroll. Detta är på många sätt bra, gott och eftersträvansvärt. Samtidigt är det problematiskt. Ett problem som Kairos-dokumentet identifierar är att hålla lag och ordning i landet. Den ordningen är ”förtryckets organiserade och institutionaliserade oordning”²³ och lagen som åsyftas är

---

²² Romarbrevet 13:1-7.

²³ Kairos-dokumentet 1987. 9.

apartheidlagarna. Dock måste även dessa lagar stiftade av staten kunna ifrågasättas och prövas utan risk för straff. Risken, menar Kairos-dokumentet, är att statsteologin ”tvingar den [...] till passivitet, lydnad och apati.”²⁴ Och att den helt enkelt pläderar för underkastelse och kuvning under rådande ordning.

De kyrkor som dras åt statsteologiska tankar håller dogmer viktigare än evangelium. I förlängningen leder det exempelvis till att orättvisa och ojämlika system i samhället behålls.²⁵

2.2 Kyrkoteologi

Kyrkoledarna i Sydafrika ser att befolkningen i landet utsätts för orättvisa och vill göra något åt det. Genom att betona teologiska begrepp så som ”försoning (eller fred), rättvisa och icke-våld”²⁶ vill de få myndigheterna att lyssna till den utsatta befolkningen. Med samtal, vädjande till samvetet och möten vill de påverka och få politikerna att lyssna och medverka till förändring. Om båda parter skulle vara äkta deltagare i samtalet, som aktiva lyssnare, skulle detta kunna vara möjligt. Dokumentet ser det som att kyrkan predikar försoning för döva öron eftersom endast en av parterna vill försonas. För att försoning ska bli möjlig krävs ”ånger och sinnesändring”²⁷ vilket inte politiker och myndigheter är villiga till.

Dokumentets hållning är att förändringar som håller i längden och som gör verklig skillnad alltid startar hos folket. Kyrkoledarna bör därför istället mana dem till att stå upp för sina rättigheter. Endast så kommer ett rättvist samhälle att kunna bli till enligt dokumentet. Risken med detta är dock att uppmana till anarki med kaos och oordning som följd. Däremot skulle upprepade samtal och idoga besök hos politikerna till slut kunna leda till att de faktiskt lyssnar, förstår och vill ändra på situationen. Samtal om försoning är trots allt ett alternativ till våld och fysiskt uppror. I samtal ges utrymme

---

²⁴ Kairos-dokumentet 1987. 7.

²⁵ Kairos-dokumentet 1987. 7-12.

²⁶ Kairos-dokumentet 1987. 13.

²⁷ Kairos-dokumentet 1987. 13-15.

för den Gud de tror på och tillber att handla och bönen är ett verktyg som inte tas i beaktande av dokumentet.

Olika religioner är förespråkare av icke-våld. Att våld inte löser några konflikter är också ett motto för kyrkoteologin i Sydafrika. Den orättvisa som råder där visar sig dock i bruket av begreppet våld och det finns en skillnad på våld och självförsvar. Begreppet våld har alltså i Sydafrika fått en snedvriden innebörd till statens fördel. Dock är det ingen garanti att våldsamt motstånd minskar våldsbruket utan visar mest ett ställningstagande och missnöje. Bibelns bruk av ordet visar på ett motsatt perspektiv. Ordet *våld* används endast i Bibeln då någon förtrycks, till exempel när Faraos plågar israeliterna. När israelerna däremot gör motstånd mot Faraos används aldrig begreppet.²⁸

För att undersöka och utreda alla slags våldshandlingar bör orsak och skäl till våldet tas i beaktande vilket innebär ett etiskt dilemma. Dokumentet fastställer att kyrkoteologins icke-våldsprincip främjar statens fortsatta förtryck. De menar att det visst finns tillfällen då fysiskt motstånd är nödvändigt. ”Det är under mycket begränsade omständigheter, endast som en absolut sista utväg och bara när det är det minst onda av två onda ting, eller som Dietrich Bonhoeffer uttrycker det: ’det minst brottsliga av två brottsliga saker’.”²⁹ Med det menas att våld inte fördöms i alla former utan kan rättfärdigas beroende på omständigheterna vilket beror på vilken sida i konflikten man står på. I Sydafrika blir inte anledningen till folkets aggressivitet synliggjord. Staten jämförs med en våldtäktsman och folket den utsatta kvinnan. ”Skulle det vara riktigt att använda ordet våld både för den fysiska styrka, som en våldtäktsman använder, och den fysiska styrka som en kvinna använder i motvärn mot våldtäktsmannen?”³⁰ Det är omöjligt att vara neutral i ett sådant läge och den som antar den ställningen legitimerar den som förtrycker.³¹ Det är ett dilemma och det uppstår lätt godtyckliga bedömningar för att styrka våldsanvändande. Frågan kvarstår om andras bruk av våld verkligen kan legitimera att jag själv använder det? En annan fråga är om det är möjligt att fördöma andras våld när man utövar det själv?

---

²⁸ Kairos-dokumentet 1987. 17-20.

²⁹ Kairos-dokumentet 1987. 19.

³⁰ Kairos-dokumentet 1987. 18.

³¹ Kairos-dokumentet 1987. 20.

Ytterligare en orsak som dokumentet finner problematisk i kyrkoteologin är att den skiljer på en andlig tillvaro och en världslig. Tron har förskjutits till den andliga sfären och blivit mer individuellt inriktad. Därmed hamnar sociala frågor och problem utanför tron och de separeras. Detta synsätt leder även till en splittring mellan socialt ansvar och individens frälsning, och tvingar fram en prioritering. Denna delade syn är däremot inte nödvändig. Bibeln talar aldrig om en skillnad mellan kroppslighet och andlighet utan de båda verkar som en helhet.³² Det handlar inte om en andlig *eller* en världslig aspekt i tron utan om en andlig *och* en världslig tillsammans. Detta synsätt delas av många teologer. Per Frostin diskuterar befrielseologi mot Wingrens syn på lag och evangelium och enas med honom om att helhetssyn är nödvändig där båda begreppen ryms. De är inte varandras motpoler utan kan ses som ”två aspekter på samma budskap.”³³

Dualismen synliggörs även då kyrkoteologin talar om hoppet. Ofta ses hoppet som det nya livet efter döden och att då kommer en fredlig tillvaro utan orättvisor och stridigheter. Betonats den himmelska dimensionen för mycket blir det lätt en världsfrånvärd och verklighetsfrämmande tillvaro. I så fall missas emellertid den aspekt av att teologi bör vara tolkad i en samhällskontext, i människors verklighet och samtid. Hoppet bör predikas för befolkningen för att hålla modet uppe men det görs inte av kyrkoledarna. Kanske har de själva gett upp hoppet och ser ingen annan utväg än att försöka överleva?³⁴

2.3 Profetisk teologi

Med en profetisk teologi manar Kairos-dokumentet till en social analys av situationen i Sydafrika. Den profetiska teologin tar avstamp hos profeterna i Bibeln som ger en tolkning av tidens tecken med ett budskap till en specifik grupp under dess särskilda omständigheter. Det handlar alltså inte om att förutsäga framtiden (fore-telling) utan om att vidarebefordra (forth-telling)³⁵ Guds budskap. Anders Göranson sammanfattar

---

³² Kairos-dokumentet 1987. 20-21.

³³ Frostin 1994. 175.

³⁴ Kairos-dokumentet 1987. 32.

³⁵ Göranson 2011. 87.

Kairos-dokumentets innebörd av att vara profetisk; ”To be prophetic is when a person (or a group of persons) in the church takes a stance for truth and justice, and thereby criticises the society (or a part of the society) and claims to do this by divine inspiration.”³⁶

Syftet men den profetiska teologin är inte att ställa människor mot varandra. Det är istället tillståndet, med orättvisa och ojämlika strukturer, som ska bemötas. Det är det politiska systemet som behöver förändras³⁷ och den förtryckande regimen avsättas. En regering bör ha som uppgift att verka för befolkningens bästa. När så inte är fallet kan den inte sitta kvar i regeringsställning. Eftersom apartheidregeringen i Sydafrika var en minoritetsregering, syftade dess beslut och reformer endast att tillgodose dess väljarkrets vilket alltså enbart var en mindre del av befolkningen. Därmed fanns det aldrig en egentlig möjlighet för regeringen att fullfölja sitt givna mandat och därför skulle den enda utvägen vara att avsätta regeringen.³⁸ Försonas och hoppas på regeringens ”bättring” sågs varken som någon utväg eller möjlighet utan något annat måste göras.

Bibeln berättar i Gamla Testamentet om när israeliterna stod under förtryckande makt, till exempel under Mose tid i Egypten. ”Men egypterna behandlade oss illa, förtryckte oss och tvingade oss till tungt arbete.”³⁹ I Nya Testamentet uttrycker Jesus sitt stöd för dem som utsattes för förtryck från makthavare, både judiska och romerska som det berättas om. Fariséerna och de skriftlärdade tog parti för romarna då de blundade för förtrycket av de fattiga vilket Jesus fördömde i veropen från Matteus evangelium 23:13-36. I alla tider verkar det som att de troende varit en utsatt grupp. Det är ett tillstånd som varit mycket vanligt för de kristna men med det menas inte att det ska vara ett normaltillstånd. Likt Jesus ska de kristna stå upp mot förtryckarna och stå på de förtrycktas sida.⁴⁰

---

³⁶ Göranson 2011. 90.

³⁷ Kairos-dokumentet 1987. 27.

³⁸ Kairos-dokumentet 1987. 28-30.

³⁹ Deuteronomium 26:6.

⁴⁰ Kairos-dokumentet 1987. 23-25.

Bibelns budskap om hopp är det som ger ork och liv till Sydafrikas befolkning. När verkligheten ser hopplös ut finns det en tillit till att Gud vakar och kommer att komma med frid och fred redan i den jordiska tillvaron. Detta budskap om en ljusare framtid ska kyrkan predika och förmedla till sin församling så att den får kraft att både hålla ut och kämpa lite till.⁴¹

Eftersom dokumentets författare anser sig tillhöra de utsatta och förtryckta ser de en enda möjlighet till rättvisa för Sydafrikas befolkning. De gör därmed en partisk redogörelse för denna. Endast den profetiska teologin kan ge en lösning på den förtryckande situationen vilket förmodligen inte är fallet. En relevant fråga är om och hur den profetiska teologin görs relevant för andra grupper i andra kontexter? Frostin svarar att om erfarenhet av en motsatt situation eller ”kontrasterfarenheter ger nytolkningar av verkligheten så är denna tolkning av relevans för alla människor, oavsett tro.”⁴² På så vis vidgas synsättet på den egna situationen genom möten med andra oliktankande eller kulturer.

2.4 Summering

Sammanfattningsvis proklamerar Kairos-dokumentet att:

*Kyrkan ska uppfordra, inspirera och motivera människorna. Den har ett hoppets budskap, som manar oss att vakna upp och handla i hopp och tillit. Kyrkan måste predika detta budskap inte bara i ord, predikningar och uttalanden. Den måste också göra det i handling, i program, i kampanjer och i helig tjänst.*⁴³

Det Kairos-dokumentet betonar är att genom en social analys av samhället kan kristna tillsammans genomföra förändringar till de utsattas fördel. Att vara kyrka innebär att stå på de förtrycktas sida och att aktivt och i handling föra deras talan och ha som mål att åstadkomma en förändring för dem. Kyrkan - Guds folk - är en rörelse och att vara i rörelse betyder att återkommande göra en social analys, tolka Bibelns ord och inte

---

⁴¹ Kairos-dokumentet 1987. 32.

⁴² Frostin 1994. 25.

⁴³ Kairos-dokumentet 1987. 35.

vara fast i dogmer och mönster. Dock finns det alltid en risk att gruppera ihop människor i olika åsiktsgrupperingar eller att göra alltför grova generaliseringar. När man inte längre ser människan bakom åsikten blir risken alltid stor att fördomar och falska epitet sprids. Detta gäller i alla läger och blir tydligt då kristna i Sydafrika beskrivs att tillhöra de tre teologierna och tillmäts både egenskaper och åsikter som de kanske inte har som individer. Sådana generaliseringar finns även i den svenska kontexten och ger olika uttryck. Det är en utmaning för Svenska kyrkan att ta sig an en tid då hon inte längre kan se sig som folkkyrka. Det finns med i kyrkans historia men eftersom tiderna ändrats med både ökad sekularisering och ökad mångkultur och religiositet måste kyrkan diskutera sin nya roll. När tiderna och samhället ändras i allt snabbare takt finns ett ökat behov att hitta metoder för en kontextuell teologi. Likaså att utreda vikten av att ha en absolut grund som inte rubbas då samhället förändras.

Kyrkoteologin är en försiktig hållning som framställs som en överlevnadsstrategi från kyrkans håll. Genom att inte stöta sig kan man vara vänligt inställd till olika grupper, kanske till och med alla grupper. Ett sådant förhållningssätt medför lätthet att samarbeta över gränser. Dokumentet, som just är ett ekumeniskt samarbete över gränser, uppmanar till ännu fler gemensamma diskussioner och aktioner över kyrkotillhörighet. Likaså uppmanar det till samarbete med andra grupper och organisationer som verkar för samma mål om än med andra motiv. Dock finns risken om kyrkan blir alltför inlyssnande i sina diskussioner och samtal att den tappar sin identitet. Dokumentet vill understryka att kyrkan inte är någon isolerad företeelse utan har en röst som ska höras och synas i samhället till förmån för de utsatta.

3 Kairos-dokumentets kontextuella teologi i svenskt sammanhang

En kontextuell teologi utgår från en specifik lokal situation. Den utformas i ett sammanhang där det ges utrymme för tolkning och handling anpassad till just den sociala situationen. Detta utrymme gör plats för olika åsikter inom samma kontext, till exempel Svenska kyrkan, vilket det inledande exemplet med kyrkorådet visade. Den kyrkliga organisationen i Svenska kyrkan är beskaffad på så vis att den ger strukturerna men inte innehållet. Detta möjliggör för kontextuell teologi. Jonas Ideströms redogörande för en sådan teoretisk organisationsmodell där organisationen omskapas hela tiden i förhållande till och med sin omvärld, ger svar på hur det blir möjligt att så olika slutsatser kan dras i samma fråga. Genom sitt ständiga förnyande och reflekterande förblir organisationen, i detta fall kyrkan, unik i förhållande till andra. Organisationen har alltså en strukturell identitet som tillfället och sammanhanget fyller med självbeskrivningar.⁴⁴ Verksamheterna och beskrivningen riktar sig till någon annan, vilket visar att kyrkan är, finns och blir till i samband med sin omgivning och samhället.

Det krävs en stabil struktur med djupa rötter för att en sådan organisationsform verkligen kan fungera och inte röra sig för tidens vind. Organisationer förklaras som sociala system och genom att se organisationen (kyrkan) som en social kropp finner Ideström möjligheter med sin ansats att se vad kyrkan är genom dess handlingar, vad hon gör.⁴⁵ På så vis bemöter han även kritiken att kyrkan skulle vara en aktivitetsorganisation. Ideströms teori talar om hur kyrkans identitet hör ihop med kyrkans handlingar och mål i ett socialt sammanhang.

Den sociala kroppens rörelse innebär att den i någon mån alltid är ofullkomlig, ofullständig och provisorisk. För att studera den sociala kroppens identitet krävs därför ett dynamiskt strukturbegrepp som kan klargöra hur

---

⁴⁴ Ideström 2009. 51-56.

⁴⁵ Ideström 2009. 51.

*enskilda delar förhåller sig till varandra, samtidigt som kroppens rörelse och provisoriska karaktär kan synliggöras i de konkreta uttryck kroppen tar sig.*⁴⁶

Kroppsmetaforiken kommer från Bibeln, bland annat Första Korintierbrevet 12:27 ”Ni utgör Kristi kropp och är var för sig delar av den.” Han beskriver kyrkans identitet som en social kropp *in via*. Terminologin *in via* använder Ideström för att definiera kyrkans plats ”i en *mitt-i-mellan-tid*, på väg från Kristi kroppsliga närvaro i Jesus från Nasaret mot Kristi återkomst i den yttersta tiden.”⁴⁷ I en kyrka *in via* finns det rum för ”andligt och materiellt, gudomligt och mänskligt”⁴⁸ liksom det fick rum hos Kristus, vilket pekar mot ett helhetstänkande. Inom kyrkan är det dock sammanblandat och blir inte tydligt och separerat förrän i den yttersta tiden enligt Ideström.

Den kyrkliga organisationen som Ideström beskriver ger alltså utrymme för många olika slags teologier och kyrkosyner. Det specifika exemplet som här återges är den inledande, fiktiva diskussionen i kyrkorådet. Det utspelas i en svenskkyrklig församling och flyktingarna som kommit till närområdet har onekligen behov som kyrkan skulle kunna möta. De olika åsikterna som yttras är relevanta teologiska hållningar. Den första gruppen vill hjälpa omedelbart och ser alla människor som medmänniskor som har rätt till hjälp och att bli bemötta med värdighet. Det må kosta och vara obekvämt men de är villiga till uppoffringar för att göra tillvaron drägligare för dem som är utsatta. Detta är ett tydligt exempel på hur en profetisk teologi skulle kunna yttra sig. Den kan emellertid synas som nyckfull då den vill handling utan att alltid beräkna eventuella konsekvenser.

Den andra gruppen menar att situationen är bra som den är. I likhet med kyrkteologin ser de att en förändring av situationen måste ske på en politisk nivå. De menar att kyrkan inte kan påverka eller ändra sådana ärenden och att det är utanför kyrkans sfär. Kyrkan ska värna den inomkyrkliga verksamheten och rörelsen. Kyrkan kan prata med myndigheterna så att de ordnar med boende och så vidare men det är bäst att ligga lågt så att situationen inte förvärras på något sätt. Om kyrkan tar sig an

---

⁴⁶ Ideström 2009. 44.

⁴⁷ Ideström 2009. 43.

⁴⁸ Ideström 2009. 44.

flyktingarna skulle det kunna provocera andra grupper i samhället vilket skulle kunna påverka bygden negativt.

Den tredje gruppen skulle kunna motsvara statsteologin. Motivet till att inte hjälpa flyktingarna ligger i den bedömda risken att ordningen som församlingen har byggt upp och vilar på störs. Då ändras förutsättningarna för att bevara församlingen som den är. Även i denna grupp är intresset stort att bevara och behålla tillvaron som den är och hålla förändringar borta.

3.1 Svenska kyrkans sociala ansvar

Svenska kyrkan har en lång tid varit folkkyrka i Sverige. Sedan år 2000 är kyrkan skild från staten och det är numera andra tider för den kyrka som fortfarande kallar sig folkkyrka. En som kritiserade statlig inblandning i kyrkan under senare hälften av 1900-talet var Gustaf Wingren. Trots att han var skapelseteolog och fick mycket kritik för att den är en teologi som lätt faller in i en passiv tillvaro, framlade Wingren själv kritik mot den lag- och ordningsteologi som han såg passiviserade kyrkan. Den sydafrikanska statsteologin och kyrkoteologin ligger nära denna då oförmågan eller oviljan till förändring leder till en kyrklig passivitet i samhället.

Wingren menar att när kyrkan följer evangeliet om Kristus ger det synliga resultat i samhället då kyrkan är aktiv i vardagliga skeenden. Han motsatte sig den högkyrklighet som betonade ämbete, liturgi och ritual i gudstjänsten. Hellre betonade Wingren ordet, evangeliet om Jesus Kristus. Liksom Jesus bekämpar onda ting och skeenden och till slut även döden, ska de kristna och kyrkan göra likadant.⁴⁹ Här antyds en aspekt av samhällsanalys som utgår från samhällskontexten och en analys av vad som är ”det onda” att kämpa mot. Som exempel på att kyrkan tidigt stått på de utsattas sida pekade Wingren på kyrkans uppstartande av sjukvård och reformations-tidens spridande av tryckt material på folkspråk.⁵⁰

---

⁴⁹ Håkansson 2001. 228.

⁵⁰ Håkansson 2001. 210.

Wingren betonade att kyrkan *är* en samhällsaktör bland andra och varnade samtidigt kyrkan att se sig oumbärlig i samhället. Diakonalt arbete är alltså varken det specifika eller primära för kyrkan, många andra institutioner eller organisationer kan göra sådant. Wingren menar att det är *en* av kyrkans frågor och ”en äkta del av evangeliets innehåll”⁵¹ att verka för en rättvis värld och stå på de fattigas sida. Men, han säger vidare att en god social eller ekonomisk tillvaro inte ”kan identifieras med ’frälsningen’. Påstår man att en sådan identifikation kan göras, då lämnar man just den nederste hjälplös med sin nöd och då har evangeliet upphört att fungera.”⁵² Det som är unikt för kyrkan är evangeliet och därför bör missionen prioriteras före diakonin enligt Wingren. Eftersom det finns fler uppgifter för kyrkan och det finns andra viktiga aspekter att verka för ska kyrkan akta sig för att gå upp för mycket i samhällsagerandet menar han.⁵³ Håkansson själv tycker dock att det kan finnas en poäng för kyrkan att vilja vara i samhällets mitt, ”inte som en del av en maktapparat utan som ett stöd för alla som vill ta emot det [kyrkans budskap], även för människor som befinner sig långt från maktens centrum.”⁵⁴ De som är eller känner sig utsatta och marginaliserade. Det fiktiva kyrkorådet stämmer in i detta men på olika vis. Problemet i deras diskussion är hur de ska vara ett sådant stöd men även varför.

Trots denna sociala inriktning hos Wingren blir han kritiserad av Frostin. Efter att ha diskuterat Wingren genom boken *Tolken som tiger* skriver han: ”En teologi, som inte redovisar klara och tydliga teorier och metoder, kan vara inspirerande men blir likväl elitistisk. Den förutsätter några få skapande teologiska personligheter och en stor teologi-konsumerande massa.”⁵⁵ Wingrens teologi får kritik av att vara reduktionistisk och fokusera för mycket på individuella värden och egna beslut. Förs detta till situationen med flyktingarna återfinns det i den av grupperna som menar att flyktingarna själva får söka upp kyrkan för att få hjälp och det är upp till individen själv att ta reda på var hjälp finns att få.

---

⁵¹ Wingren 1972. 162.

⁵² Wingren 1972. 163.

⁵³ Håkansson 2001. 239.

⁵⁴ Håkansson 2001. 238.

⁵⁵ Frostin 1994. 184.

En kontextuell teologi däremot, söker upp och erbjuder. Den uppmuntrar till att skapa teologi genom samtal och dialog. Att lyssna till dem som är i maktens periferi, till exempel de som är materiellt fattiga, är en skyldighet för kyrkan enligt Frostin.⁵⁶ ”Man talar gärna om de nedtystade erfarenheterna inom varje människa, men vill inte tala om de nedtystade, de fattiga. Jag vågar påstå att vi inte finner de nedtystade erfarenheterna inom oss själva så länge vi accepterar att de fattiga osynliggöres.”⁵⁷

Detta synsätt på just samtalet bör även föras in i akademien när man talar teologi. Frostin förespråkar den reflektion som uppstår i ett samtal utan att avvisa betydelsen av kontemplation och trosbekännelser.⁵⁸ För att kunna delta på ett förnuftigt sätt i samhällsdebatten och det akademiska samtalet behöver kyrkan ha en reflekterande inställning till sin egen teologi på ett självkritiskt sätt. Enligt Werner G. Jeanrond är det därför enbart positivt för kyrkan att teologi diskuteras utanför kyrkan. Det finns en öppen debatt för icke-konfessionell teologi som även gynnar kyrkan. ”Teologi betyder att tänka om Gud. Om den kristna kyrkan inte längre försöker reflektera över sin relation till Gud och innebörden av denna relation för mänskligt liv på jorden, då har den förrått sitt samvete.”⁵⁹ I denna fråga tycks alltså både Frostin och Jeanrond vara överens och med tanke på att det är ungefär tjugo år mellan deras publikationer är tankarna ständigt aktuella. Motsatsen till ett sådant hermeneutiskt synsätt medför en risk för en teologi som bara bekräftar redan uttalade kunskaper. Frågan är vilken av dessa synsätt kyrkan vill ha?⁶⁰

3.2 Teori i praktiken

I en av grupperna i det fiktiva kyrkorådet finns åsikten att kyrkan inte ska vara med i sådant arbete i samhället som myndigheter och andra organisationer redan gör. Hur

---

⁵⁶ Frostin 1994. 172-173.

⁵⁷ Frostin 1994. 184.

⁵⁸ Frostin 1994. 181.

⁵⁹ Jeanrond 2012. 113.

⁶⁰ Jeanrond 2012. 112-113.

visar Svenska kyrkan att hon är just en kyrka? På vilket eller vilka sätt märks detta i samhället?

I Svenska kyrkan finns ordningen att församlingen är kontaktytan till befolkningen. Genom församlingens medlemmar visas vad kyrkan är och står för. En tanke som Ann Morisy från Church of England antyder och nämner endast i en fotnot, är att kyrka kan tänkas som ett verb istället för att vara ett substantiv.⁶¹ Det ligger i linje med hennes tankar om handlingar och gärningar. När enskilda kyrkomedlemmar handlar är det då kyrkan som agerar? Till viss del, ja. Men å andra sidan nej. Det finns en komplexitet i att kyrkan är dess medlemmar och består av individer. Då det fiktiva kyrkorådet resonerar om sitt uppdrag i samhället ser de inte den lokala situationen i ett större sammanhang. De reflekterar inte över att de är kyrkans röst i denna fråga och situation. Komplexiteten består även i att åsikter tangerar olika områden som värderas olika. Till exempel talar Kairos-dokumentet om att våld i vissa fall kan vara befogat. Vad eller vem bestämmer när våld är en giltig handling? Om ingen bör bruka våld men någon ändå gör det, vad händer då? Den profetiska teologin har vissa svar men inte alla, då dess uttryck och motiv riskerar att vara oförutsägbara och till och med godtyckliga då situationen bestämmer förutsättningarna.

Morisy ser detta problemet när målet för kyrkans gärningar är den andres behov. Kyrkan är hjälpt av att formulera en teori om ”mänskligt handlande.” På så vis styrs kyrkan inte av yttre förutsättningar utan istället av en inre drivkraft. Teorin är tillfällig och bör omformuleras ofta, eller hela tiden, för att se vilka prioriteringar som behöver göras då varje ny situation kräver sin egen teori.⁶² Med en sådan teori hade det fiktiva kyrkorådet vetat vilka åtaganden de skulle göra och på vilka grunder. Genom att ofta diskutera och samtala behöver inte diskussionerna bli varken långa eller så svåra.

Enligt Morisy´s formulering är kyrkans uppgift i samhället följande:

- *Att ge uppmuntran och möjligheter för människor att utveckla eller 'snickra till' ett mer moraliskt jag.*

---

⁶¹ Morisy 2008. Fotnot 19. 31.

⁶² Morisy 2008. 51.

- *Att ge uppmuntran och möjligheter för människor att uttrycka broderliga relationer bortom de begränsningar som familjen, hushållet eller de likasinnade representerar.*
- *Att ge möjligheter för människor att möta 'den andre' ansikte mot ansikte, och möta Jesu ansikte som gör det möjligt att vända sig mot Guds sanning.*⁶³

Genom dessa punkter blir kyrkan kyrka och Kristi kropp på jorden, på det sätt den är kallad att vara, menar Morisy. Det är viktigt för henne att det faktiska mötet inte har som motiv för en mäktigare part att bli ett tillfälle för att bedriva välgörenhet. Kyrkan har mer att erbjuda och Morisy vill att mötet liknas vid sann gästfrihet. ”Gästfrihet betecknar en av de sällsynta situationer då den person som har kontroll, värden, har alla skyldigheterna och den sårbara eller mindre maktfulle gästen har nästan alla rättigheterna.”⁶⁴ Detta visar sig i världens uppriktiga nyfikenhet och vilja att lära sig något av och, förstås, om sin gäst.

På ett sätt låter det som en utopi men det ligger mycket värdefullt i ett sådant sätt att mötas på eftersom det kan appliceras på alla slags möten över gränser. Båda parter avkrävs ansvar för att mötet ska förlöpa väl. Kyrkoteologin tillämpar denna metod då den vill möta politiker och myndigheter just i samtalets form. Dock får den kritik då det inte leder till några synliga förändringar. Intentionen hos de båda samtalsparterna bör vara desamma vare sig det gäller motiv, syfte eller mål för samtalet. I Sydafrika handlade det om arbeta mot en förtryckande regim. I kyrkorådet praktiserar metoden då de olika grupperna ventilerar sina åsikter. Morisy ställer en fråga i en kontext som handlar om kyrkans hjälp till behövande: ”Hur kan människor mötas om den ena parten bara vill ge pengar men inte vågar ge sig själv genom att lyssna och genom att förändras?”⁶⁵ Om gästen tillåts sin autonomi och värden inte har några baktankar med mötet utan ett ärligt sammanhang blir till, finns de bästa förutsättningar för en god och givande dialog. Det finns ingen avsikt att pådyvla sanningsanspråk på den andre. Genom en sådan dialog finner de samtalande ofta gemensamma nämnare och likheter som knyter dem samman. I gästfrihetens dialog ges detta utrymme för den enskilda

---

⁶³ Morisy 2008. 215.

⁶⁴ Morisy 2008. 183.

⁶⁵ Frostin 1994. 29.

människan att finna ett större sammanhang där det finns likasinnade. Mötet som kommer till stånd sker alltså på en jämställd nivå där gästen välkomnas utan krav på att ändra sig, vilket är respekt för individens autonomi.⁶⁶ Denna syn på sann gästfrihet skulle kunna appliceras på den första gruppen i kyrkorådet som vill möta flyktingarna.

Patrik Fridlund problematiserar gästfriheten i en artikel där han ställer relevanta frågor om begreppet. Sin utgångspunkt har han i bibelberättelsen om Lot.⁶⁷ Lot tar emot två främlingar som gäster och ger dem både en festmåltid och beskydd utan att egentligen känna dem speciellt väl. Skulle andra gäster få samma bemötande? ”Vem är jag beredd att vara värd för och vem kan vara gäst hos mig?”⁶⁸ De andra två grupperingarna i kyrkorådet skulle troligtvis betett sig helt annorlunda än Lot. Den andra gruppen skulle tagit reda på mer om sina gäster innan de eventuellt gett dem husrum, de hade inte sett vem som helst som gäster. Den tredje gruppen då? De hade nog öppnat dörren men inte släppt in någon alls. Gästerna hade i dessa två möten förblivit främlingar. Men för att en sann gästfrihet ska komma till stånd är det bra om ”värden” har reflekterat över sin identitet och sin ställning.

Resonerandet om gästfrihet och relation är jämförbart med vad Jeanrond säger om förhållandet mellan teologi och kyrkor i dagens Sverige. Han menar att ”religion är inte detsamma som kyrka. Religion är relation...”⁶⁹ Så inleder han ett resonemang om att alla människor har något slags samband med någon annan skapad varelse eller åtminstone själva existensen. I och med den egna varelsens existens följer en religiös potential i just själva relationen. Dock ”Tron är alltså personlig – ingen kan tro i mitt ställe – men på grund av dess inbyggda relationalitet kan den aldrig vara privat.”⁷⁰ Teologi berör hela livet - allas liv, och är inte knuten till endast traditionella kyrkliga eller religiösa sammanhang. Det visar sig konkret och tydligt i situationer av kris då varje människa oavsett ståndpunkt i religiös tillhörighet och tradition brottas med existentiella frågor och oro, rädsla, skuld med mera. När någon är med om en svår händelse uppstår ofta ett sökande efter en förklaring eller svar, man vill gärna försöka

---

⁶⁶ Morisy 2008. 183-186.

⁶⁷ Genesis 19:1-13

⁶⁸ Fridlund 2015. 221.

⁶⁹ Jeanrond 2012. 115.

⁷⁰ Jeanrond 2012. 115.

förstå. Nordblom uttrycker det; ”Människor söker kyrkan för att få svar – men önskar inte svar utan mer ett erfarenhetsmöte, ett gensvar.”⁷¹ Men denna självklarhet, att mötet mellan individer och den relation som uppstår dem emellan präglar uppfattningen av kyrkan och ibland också Guds agerande i individens liv, bör även gälla i ett större perspektiv, i det globala samhället. Relationer mellan kyrkor i olika delar av världen ges konsekvenser och påverkar de olika kyrkorna.⁷² På så vis hänger hela den världsvida kyrkan ihop.

På samma vis ser Kalin att alla kyrkans uppdrag är integrerade i varandra eftersom de alla vittnar om samma sak; Guds kärlek till människan.⁷³ Det är en hållning som man skulle våga påstå är etablerad och som stämmer överens med den tidsanda som råder idag, en helhetssyn. På samma sätt som kyrkans olika uppdrag och uppgifter inte har tydliga gränser är även gränserna mellan de kyrkliga, privata och offentliga sfärerna otydliga. De går in i varandras områden och berör och överlappar de olika sfärernas områden.

---

⁷¹ Nordblom 2003. 42.

⁷² Frostin 1994. 172.

⁷³ Kalin 2000. 112.

4 Kyrkans roll i samhället – en diskussion

Med bakgrund av den fiktiva diskussionen i ett kyrkoråd någonstans i Sverige och som förstås genom ett raster av tre olika teologier i en sydafrikansk kontext följer i detta kapitel ett resonemang kring hur ett kyrkligt samhällsengagemang i Sverige kan se ut. Det finns olika teologiska diken att trilla i då det gäller kyrkans samhällsengagemang. Därpå diskuteras huruvida kyrkan bör eller inte bör vara en agent i samhället. I detta fall diskuteras specifikt situationen då det lokala kyrkorådet ställs inför en situation då det krävs ett aktivt handlande.

4.1 Två diken

Den tredje gruppen i kyrkorådet driver linjen att kyrkan ska hålla sig helt utanför allt slags socialt agerande. De menar att kyrkan ska göra det kyrkan kan bäst och hålla sig till teologi endast i kyrkliga sammanhang. Det är ett dike som kyrkan skulle kunna trilla ner i. Diket på andra sidan kan vara att kyrkan går upp för mycket i sina praktiska göromål så att teologin och tron rationaliseras bort. Motivet till kyrkans agerande är bortglömda och handlingarna kan klassificeras som hjälparbete eller bistånd. I Sverige är det några situationer då kyrkan förutsätts att finnas till hands. Förutom de stora livshändelserna dop, bröllop och begravning förutsätts kyrkan finnas till hands med kunskap och erfarenheter i krissituationer. När det är tider av kris söker många sig till kyrkan och letar svar på den eller de svårigheter man upplevt. I en sådan uppgift får kyrkan leva upp till det förtroende som kommer utav en stor erfarenhet av bemötande av existentiella frågor.

Byström och Norrgård skriver en artikel i boken *Sänd för världens liv* där de beskriver kyrkans agerande, speciellt i situationer av kris. De ser ett stort problem att kyrkan enbart då görs synlig och blir ett ansikte för utsatta människor. De drar resonemanget till sin spets och menar att kyrkans engagemang vid sociala krissituationer skulle kunna leda till att kyrkan får ett epitet av ”kriskyрка”. Då kan det bli så att de som känner sig hemma i kyrkan endast är människor i kris och att det endast är krisdrabbade som har behov av vad kyrkan kan ge.⁷⁴ Ett sådant scenario skulle av

---

⁷⁴ Byström och Norrgård 2000. 14-15.

många anses som en drastisk utveckling (se till exempel Morisy här nedan). Den profetiska teologin positionerar sig mot sådana spekulationer med argument att kyrkan är för alla och inte bara vissa människor. Om kyrkan inte vill ta sig an utsatta och krisdrabbade människor, vem ska då komma till kyrkan? Är kyrkan till för en viss grupp som aldrig drabbas av elände? Det förutsätter en människosyn där bara vissa människor är sårbara eller att alla inte kan vara eller bli utsatta eller förnedrade. Byström och Norrgård menar till exempel att hela församlingens ledarledda aktiviteter ska ledas av gudstjänstfirande församlingsmedlemmar.⁷⁵ Detta synsätt pekar mot en elitistisk syn på kyrkan som i förlängningen avskärmas från samhället. Där finns en tydlig likhet med den andra gruppen i kyrkorådet som även uttrycker att det finns en polaritet mellan inom- och utomkyrklig verksamhet.

Morisy delar till viss del problematiseringen av kyrkans engagemang i samhället. Även hon ser en risk för kyrkan att vara samhällets krishanterare eller liknande. I det fiktiva kyrkorådet är den grundläggande frågan just denna; Vad är vi som kyrka ämnad att göra i denna situation? Det är i rätt riktning att kyrkorådet diskuterar frågan och det menar även Morisy. Kyrkan behöver kritiskt reflektera över sitt engagemang. För vem är hon till? Det kanske är samhället? Om kyrkan inte vill vara till för samhället måste hon följa sin egen linje, men då måste den vara uttalad. Om kyrkan istället följer strömmen i samhället, är det kyrkan själv som sekulariserar sig inifrån.⁷⁶

Hennes betoning på reflektion av intention och motiv till kyrkans engagemang ligger i linje med *Handbok i krisberedskap* från Svenska kyrkan. Den innehåller information för församlingen att arbeta fram en handlingsplan för krissituationer som passar i det lokala sammanhanget. Det ges vägledning och hjälp att se vad just kyrkan kan göra och vad det är som skiljer detta från vad andra organisationer och grupper erbjuder. Om inte detta arbete görs finns en risk att kyrkan blir en hjälporganisation bland andra vilket inte är syftet för kyrkans agerande i någon situation.

Syfte och mål med krisberedskapen bör knyta an till det som är kyrkans uppgifter vid en vardags-, allvarlig eller extraordinär händelse: Vad gör församlingens insatser unika? Vad kan vi erbjuda som inte tillgodoses av samhällets

---

⁷⁵ Byström och Norrgård 2000. 20.

⁷⁶ Morisy 2008. 38-39.

*övriga resurser?*⁷⁷

Samhället och myndigheter har vissa förväntningar på kyrkan då den är en del av det civila samhället. Ulrika Svalfors presenterar en ”kartläggning av trossamfundens sociala insatser i Sverige”⁷⁸ där dock det mesta underlaget kommer från Svenska kyrkan. Undersökningen görs i ljuset av den ökade sekulariseringen i Sverige och det är speciellt fyra sociala roller som framträder på ett tydligt sätt:

*... som meningsskapande sammanhang; genom att komplettera statlig verksamhet; genom att erbjuda alternativ till statlig verksamhet och som kritisk röst i samhällsfrågor.*⁷⁹

I bemärkelsen *meningsskapande sammanhang* erbjuder kyrkan en fysisk miljö för existentiella frågor där även mångfalden är representerad, i förhållande till ålder, kön, social bakgrund och etnicitet. Situationen för det fiktiva kyrkorådet är inte på något sätt unik. De skulle med lätthet hitta andra församlingar att konsultera med sina frågor. Med hjälp av deras handlande och erfarenhet kunde de få andra perspektiv på frågan.

Kyrkans riter och symbolspråk kan också vara meningsskapande, inte minst i stunder av oro eller kris i människors liv. Församlingen i det inledande exemplet har mycket att erbjuda som inte kostar varken tid eller pengar eller sätter den egna verksamheten åt sidan. Att få vara en del av en gemenskap och tillhöra ett sammanhang kan inge trygghet då annat i tillvaron vacklar. Motivet till uppsökandet av kyrkan kan alltså vara av skiftande slag. De två följande aspekterna på kyrkans och andra trossamfundens verksamheter, *komplement eller alternativ till statlig verksamhet*, är de mest omtvistade. Det är möjligtvis i de frågorna som faran för att hamna i något av dikena kan vara störst. Verksamheterna det är fråga om är skolor, vårdboenden, förskolor etcetera.

---

⁷⁷ Svenska kyrkans kriscentrum 2007. 15.

⁷⁸ Svalfors 2015.

⁷⁹ Svalfors 2015. 196.

Svalfors gör en intressant tolkning av samfundens aktioner i samhället då hon resonerar kring huruvida teologin har påverkat samhället eller om samhället påverkat teologin.

Den egna verksamheten, den andliga vården, religiösa vårdinrättningar och samfundsgrundande upprop har sin förutsättning i ett samhälle som organiserats enligt kristna tankefigurer. Förstådd på det sättet är inte trossamfunden i klorna på en neoliberal politik utan de politiska insatserna en konsekvens av kristen teologi.⁸⁰

När Svalfors undersökt trossamfunden som *kritisk röst i samhället* menar hon att det oftast handlar om punktinsatser för att ge en röst åt dem som inte är starka nog att tala för sig själva och ger som exempel Påskupproret 2005, då kyrkan var med och skapade opinion för en generösare flyktingpolitik.⁸¹

Hur skulle kyrkan kunna undvika dessa diken? En väg som är mer än tillräcklig för många kristna är att se kyrkan i betydelsen att hon är Jesu Kristi kropp på jorden. Därför så ska hon ta ställning för de svaga och utsatta i samhället.

Jeanrond, till exempel, menar att kyrkan inte är till för sig själv utan är till för Kristus. Ingenting i kyrkan, eller något som har kyrkan som utgångspunkt, är till för sig självt utan utgår från Kristus och blir till i gemenskap med honom som en konsekvens och inte som motiv. För att kyrkan ska behålla sin särställning som Kristi kropp och inte bli utnyttjad till att vara något hon inte är ämnad för behövs kärleken som kitt. Även Jeanrond varnar på så vis kyrkan för att bli ett verktyg för andra ändamål, att vara ”samhällets sophanterare.” Han menar också att det är nödvändigt för kyrkan att ha konflikter med samhället om det står emot den kristna tron eller värderingar.⁸² Det är självklart att utmana system som ”vill spela trossamfund och visar sig vilja ta över, förmedla och organisera alla mänskliga relationer inklusive gudsrelationen.”⁸³ Det är kyrkans område där kyrkan röst måste göras hörd.

---

⁸⁰ Svalfors 2015. 198.

⁸¹ Svalfors 2015. 197-198.

⁸² Jeanrond 2014. 18-19

⁸³ Jeanrond 2014. 18.

4.2 Mission och diakoni

I en skrift från Växjö stift reflekterar Peter Lundborg över den kyrkliga församlingen. Han menar att församlingen ska ”vara en motkraft till det övriga samhällets värderingar och tankesätt.”⁸⁴ Om kyrkan blir alldeles för lik samhället, dess spegelbild, förloras kyrkans identitet som salt i världen, som det står i Matteus evangelium 5:13; ”Ni är jordens salt. Men om saltet mister sin kraft, hur skall man få det salt igen? Det duger inte till annat än att kastas bort och trampas av människorna.” Detta undviks om kyrkan istället strävar efter att ”spegla sin himmelska existens” menar Lundborg. Detta är även vad den profetiska teologin menar är kyrkans uppgift. Kyrkan ska dela hoppet om en rättvis och fredlig värld, inte som en himmelsk företeelse utan något som börjar här och nu.⁸⁵ Dock måste även den profetiska teologin inse att alla samhällets värderingar inte är av ondo utan att det även finns goda sammanhang utanför de kyrkliga. Drivkraften är av annat slag vilket blir kyrkans uppgift att visa.

Vidare talar Lundborg om att kyrkan inte har gränser som ger den dess identitet utan att det är centrum, Jesus Kristus, som håller samman och ger svaret på frågan om var församlingen, eller kyrkan är.⁸⁶ Med Kristus som centrum bildas gemenskapen i Kristi kropp och blir till en positiv kärleksgemenskap. Med en sådan teologisk självförståelse skiljer sig kyrkan från andra aktörer. Ideström förklarar det som att ”Kristus är närvarande i världen där inkarnationens grundläggande relationsmönster frälser människor till gemenskap med varandra och Gud.”⁸⁷ Vidare menar han att kyrkan är förvaltare av detta åtagande och ”genom sina verksamheter i samverkan med andra aktörer, sina gudstjänster, sin personal och sina byggnader fungerar som ett instrument för Guds närvaro i världen genom Kristus.”⁸⁸

---

⁸⁴ Lundborg 2005. 84.

⁸⁵ Kairos-dokumentet 1987. 31-32.

⁸⁶ Lundborg 2005. 85-86.

⁸⁷ Ideström 2009. 259.

⁸⁸ Ideström 2009. 260.

Wingren har en syn på mission som ett uppdrag givet av Jesus till människorna. Diakonin däremot, ”är alla döptas gärningar”⁸⁹ och ”saknar nytestamentligt stöd”.⁹⁰ I detta visar han sin delade inställning till samhällsengagemang från kyrkans sida. Än en gång betonas att det är kyrkans budskap, konkret genom evangelium, som är viktigast att prioritera för Wingren. Men det ska ske i vardagen och av gemene man.

Håkansson efterlyser en ödmjukhet som tenderar att bidra till rörliga gränser mellan kyrka och samhälle. ”Kyrkan tenderar att bli sekulariserad, sysselsatt med världsliga uppgifter om hon inte har en klar förvisning om att Gud verkar i världen utanför kyrkan.”⁹¹ I sitt hjälparbete behöver kyrkan vara på sin vakt så att den inte ger ett budskap som handlar om att kyrkan är överordnad den som söker hjälp. Ger kyrkan sken av att ha svaren på svåra frågor eller har som målsättning att möta den andres behov finns där ett perspektiv av över- och underordnade, ett givande och mottagande. Detta kritiserar starkt i Kairos-dokumentet och följderna av ett sådant agerande beskrivs i både stats- och kyrkoteologin. Kyrkan ska fortsätta vara kyrka i alla slags situationer, nämligen välkomna alla slags människor men inte ha fokus på att möta enskildas behov. Det är en fallgrop enligt Morisy, eller ett dike, som kan leda till att kyrkan glömmer vad hon är ämnad för.⁹²

Morisy ser en risk att det blir konsekvenser för kyrkan om verksamheter och praktik tar över och sätter tron och kyrkans grund åt sidan.⁹³ Dock är hon mycket kritisk till att detta kommer att ske och säger att ”... bara den teologiskt dåligt påläste eller den missiologiskt⁹⁴ okunnige [skulle] ifrågasätta att en präst eller diakon agerar som socialarbetare snarare än i sin traditionella roll. Ingen skulle heller antyda att man, genom att ägna sig åt socialt arbete, riskerar att göra kyrkan till en socialbyrå.”⁹⁵ Dock visar Kairos-dokumentets analys på andra stora konsekvenser för kyrkan och ett lands befolkning då kyrkan låter bli att reflektera över sin teologi i sitt sammanhang.

---

⁸⁹ Håkansson 2001. 233.

⁹⁰ Håkansson 2001. 232-234.

⁹¹ Håkansson 2001. 209.

⁹² Morisy 2008. 41-42.

⁹³ Morisy 2008. 38-39.

⁹⁴ Missionsvetenskap

⁹⁵ Morisy 2008. 20.

Morisy menar att sedan 1990-talet har kyrkornas sociala arbete vuxit och genom David Bosch's, *Transforming mission*⁹⁶, fördes missionsbegreppet närmare diakoni. Bosch formulerade en holistisk syn på mission genom att tydliggöra att det sociala och diakonala arbete som många kyrkor bedrev i sina hemförsamlingar var just mission. Jesu Kristi handlingar är det som ligger i förgrunden till denna missionssyn. Det Jesus gjorde för andra människor gav dem frihet eller lindring i sin nöd. Genom att jobba för social rättvisa visar kyrkan på frihet och frälsning som kommer av Kristus. Betoningen i teologin ligger dock inte enbart på Jesu agerande utan också på att han ger frälsning. Det ena kan varken separeras från, eller prioriteras före, det andra.⁹⁷ I kyrkans identitet ingår att förkunna evangelium eftersom evangeliet angår alla människor.

Även Kajsa Ahlstrand diskuterar Bosch men problematiserar den universella aspekten i att förkunna evangeliet om Jesus Kristus som frälsare.⁹⁸ Kyrkan reducerar sin uppgift att ”verka för Guds rikes utbredande” om hon endast betonar vissa centrala begrepp i kristendomen. Frälsning, nåd, salighet är begrepp som andra än kristna kan relatera till och därmed kan man mötas i samtal kring dessa. Evangelium är ett specifikt kristet begrepp och skulle kunna utesluta eller dämpa dialogen.⁹⁹ Ahlstrand ser att diakoni pekar på Guds kärlek i handlingar och att mission får vittna om att kyrkan har en uppgift ”att göra Guds kärlek i Kristus synlig för världen utanför kyrkan.”¹⁰⁰ Detta har sin grund i evangeliet och traditionellt är det missionsbefallningen som varit påbudet för mission:

*Då gick Jesus fram till dem och talade till dem: ”Åt mig har getts all makt i himlen och på jorden. Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar: döpa dem i Faderns och Sonens och den heliga Andens namn och lär dem att hålla alla de bud jag har gett er. Och jag är med er alla dagar till tidens slut.”*¹⁰¹

---

⁹⁶ Bosch, David. 1991. *Transforming Mission: Paradigm shifts in Theology of Mission*.

⁹⁷ Morisy 2008. 18-21.

⁹⁸ Ahlstrand 2000. 8-9.

⁹⁹ Ahlstrand 2000. 17.

¹⁰⁰ Ahlstrand 2000. 24.

¹⁰¹ Matt 28:18-20.

Numera är det flera andra bibelord som åsyftas när kyrkan talar om missionsuppdraget. Exempelvis nämner Ahlstrand Lukas 4:16-22 där det i vers 18-19 står; ”Herrens ande är över mig, ty han har smort mig till att frambära ett glädjebud till de fattiga. Han har sänt mig att förkunna befrielse för de fångna och syn för de blinda, att ge de förtryckta frihet och förkunna ett nådens år från Herren.” Därmed förskjuts syfte, metod och mål för uppdraget till att vara annan än att leda till omvändelse.¹⁰²

Ahlstrand talar hellre om religionsdialog än mission och drar en slutsats att missionssynen har ändrats. Den vanligaste missionssynen inom kyrkan idag är inte omvändelsemission utan kyrklig mission har utvecklats till att handla om just dialog och samarbete mellan kulturer men även mellan religioner. Dock lever föreställningarna om begreppet mission som omvändelsemission i mångt och mycket vidare. Hon betonar dock att ödmjukhet ska råda i alla slags relationer och hon vill tona ner anspråket på sanning som kan finnas i vissa begrepp i möten mellan till exempel trosriktningar. Hos Ahlstrand finns samma tendenser som hos kyrkoteologin till dialog och samtal som metod för i möten med det som syns problematiskt. Ahlstrand är dock mer intresserad av att möta och lära sig av det som upplevs annorlunda och har en nyfikenhet inför själva mötet.

Kristendomen har en historia av både makt- och sanningsanspråk att ta itu med. Inte minst i missionstraditionen har detta synsätt levt kvar. Kairos-dokumentet lyfter detta perspektiv som en del av den sydafrikanska historiska kontexten. Den västerländska missionen har haft ett teologiskt perspektiv som den bekant sig till och förväntat att mottagarländerna också ska ta emot och omvända sig till. Dessa universella teser är inte enbart av godo.¹⁰³ Kyrkor världen över behöver se detta och acceptera teologier som växer fram i dessa kontexter. Morisy's teori om gästfrihet kan med fördel användas som modell i sådana och andra slags möten och relationer. Liksom Jesus bjuder in till relation med sig kan även människor växa samman till en gemenskap.¹⁰⁴

---

¹⁰² Ahlstrand, 2000. 23.

¹⁰³ Ahlstrand 2000. 61.

¹⁰⁴ Morisy 2008. 213.

5 Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att analysera teologiska förhållningssätt till socialt arbete och hur de kan yttra sig i olika kontexter genom att diskutera teologiska motiv bakom kyrkans vilja eller ovilja till samhällsengagemang. Den kontextuella teologin, som Kairos-dokumentet förespråkar, menar att det är nödvändigt för kyrkan att engagera sig socialt. Flera teologer anser att ett sådant engagemang ingår i begreppet att vara kristen eller att vara kyrka. Där emot talar de som menar att kyrkan har sina egna uppgifter och att det finns andra agenter som sköter de sociala ärenden på ett bra sätt.

Svenska kyrkans ramar och dokument bekräftar utrymmet för de olika åsikterna och teologierna i kyrkorådsexemplet ryms även där inom. För att förstå de olika gruppernas tankegångar har Kairos-dokumentets analys av kyrkan i Sydafrika gett några nycklar. För det första betonas vikten av social analys. Den är viktig för att kyrkan ska kunna vara kyrka på rätt sätt i den situation som råder. Den andra aspekten är att kyrkan måste reagera och agera på ett aktivt sätt så att hon inte tappar sin identitet i Kristus. Det tredje är att ha ett tydligt mål som all aktivitet och handling leder mot.

Med sin organisationsanalys ger Ideström en intressant bild av församlingens, och därmed kyrkans, identitet. Han sätter samman församlingens självbeskrivningar med församlingens identitet. I skrivet material och presentationer och i aktiviteter, handling och verksamheter visar kyrkan att hon väldigt mycket är det hon gör. Detta överensstämmer med Morisy's tanke att kyrka är ett verb. Detta sätt att se på kyrkan problematiseras dock av Lundborg då han inte vill koppla ihop kyrkan med funktion utan istället betona relation. Kyrkan är till för att den har en relation med Kristus och det är dess identitet. Dock krävs handling och agerande för att hålla en relation levande och den innefattar alltid flera parter. En församling kan väl inte vara församling utan att det finns en relation mellan medlemmarna? Med relation följer kärleksbegreppet och i församlingens och gudstjänstens gemenskap förmedlas Guds kärlek till den enskilda människan och hon blir där sedd och bekräftad. Kyrkan är alltså både funktion *och* relation.

Till viss del beror kyrkans inställning till samhällsengagemang på den kyrkosyn som råder. Enligt Wingrens skapelseorienterade kyrkosyn ska kyrkan värna om hela

skapelsen och allt som är skapat av Gud. En teologi med betoning på att Gud är skaparguden och rör över det skapade kan dock leda till en uppfattning att människan är del i ett färdigt system med en universell ordning där hon inte kan vara med och påverka och därmed har begränsat inflytande. En möjlig utveckling för denna teologi i sin ytterlighet är att den blir som statsteologin i Sydafrika och används som medel för myndigheter att behålla makten.

En kristocentrisk kyrkosyn håller Jesus Kristus och evangeliet som centrum. Hans gärningar hålls som exempel, rättesnöre och levnadsregel för kyrkan och den kristna människan. Den kärlek som Kristus visade sina medmänniskor blir vägledande för kyrkan och dess handlingar. Går det till överdrift kan denna kyrkosyn leda till ett alltför stort fokus på Jesus som människa då den gudomliga aspekten tonas ner. Följderna blir teologiska för kyrkan medan den enskilde människan inte berörs på ett konkret sätt. Den enskilda människan bryr sig kanske inte om vilken slags teologi som ligger bakom ett visst bemötande.

Det relationsmässiga motivet i församlingen knyts nära ett samhällsengagemang med en kärleksaspekt till sin nästa. Ska kyrkan värna samhället eller den enskilda människan? Jag tror att det är den enskilda individen som behöver vara i fokus för kyrkan. Liksom den enskilde församlingsmedlemmen eller kristne, är den som ger ett ansikte och en röst åt kyrkan är det även den enskilde som lyssnar och ser. Samhällets behov är inte det som bör prioriteras. Det innebär ofta generaliseringar och grupperandet av människor medför också en större risk för exkluderande just för att samhället inte är en enhetlig grupp utan består av enskilda individer.

Varje individ har även sin historia och sitt specifika sammanhang och den kontextuella teologin kan vara en riklig teologi för att skapa möten som skapar bestående relationer. Teologi är att tolka Gud i en samtid och ett aktuellt sammanhang. Varje situation som uppkommer är därför på något sätt en ny situation och behöver utmanas på dess egna premisser. I alla tider, även idag, behöver kyrkan tolka sin kontext och utforma sin teologi, men även att utvärdera sina uppdrag. Det är en nödvändighet att inom kyrkan rannsaka kyrkans egen verksamhet och organisation. Att vara inom samma väggar behöver inte betyda att man är överens i alla frågor. Motiv, syfte och mål skiljer sig ofta. Varje församling ges utrymme att tolka och agera som kyrka och ge sina skäl utifrån sin unika kontext och gemensamma historia.

Efterord

Då nu denna uppsats är avslutad vill jag rikta ett stort tack till alla som hjälpt mig på olika sätt. Ni har berättat för mig vad och hur jag gjort och tänkt utan att jag ibland ens själv vetat det. Ni har läst och kommenterat. Ni har stöttat.

Allra, allra sist ett utdrag från Svenska kyrkans Kyrkoordning. En sammanfattning av denna uppsats:

Kyrkoordningen är beroende av det historiska arv som Svenska kyrkan bär med sig och den kulturella och sociala roll kyrkan har. Kyrkans organisation och uttrycksformer knyter an till det samhälle kyrkan är satt att verka i. Samtidigt måste kyrkoordningens bestämmelser stå i samklang med vad kyrkan tror, bekänner och lär.¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ Kyrkoordningen 2015. 4.

Litteraturlista

- Ahlstrand, Kajsa. 2000. *Mission – ett spel med många röster*. Tro och tanke 2000:1. Uppsala: Svenska kyrkans forskningsråd.
- Bibel 2000. Svenska bibelsällskapet. Örebro: Libris förlag.
- Byström, Jan & Norrgård, Leif. 2000. ”En världslig kyrka.” I *Sänd för världens liv, Om gudstjänst, undervisning, diakoni & mission i församlingen*, red. Bäckersten, Björn, m.fl. 9-21. Stockholm: Verbum förlag.
- ”Evangelikalt vittnesbörd” från 1986. 1987. I *En utmaning för kyrkan*, red. Renöfalt, Lennart, 39-79. Stockholm: SMU-material.
- Fridlund, Patrik. 2015. ”Vem är gäst och främling – och vad betyder det?” *Svensk kyrkotidning*. Nr 7: 220-224.
- Frostin, Per. 1994. *Teologi som befriar, Efterlämnade texter*. Lund: Religio, Teologiska institutionen.
- Göranzon, Anders. 2011. *The Prophetic Voice of the South African Council of Churches after 1990: Searching for a Renewed Kairos*. Uppsala: Studia Missionalia Svecana CXI.
- Håkansson, Bo. 2001. *Vardagens kyrka, Gustaf Wingrens kyrkosyn och folkkyrkans framtid*. Lund: Arcus förlag.
- Ideström, Jonas. 2009. *Lokal kyrklig identitet – en studie av implicit ecklesiologi med exemplet Svenska kyrkan i Flemingsberg*. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.
- Jackelén, Antje, 2015. Anförande vid kyrkomötets öppnande 22/10. <https://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=1315993> (Hämtad 2015-11-08)
- Jeanrond, Werner G. 2012. *Kyrkans framtid, teologiska reflexioner III*. Lund: Arcus förlag.
- The Kairos Document. 1985. ”Challenge to the church: A Theological Comment on the Political Crisis in South Africa.” (Hämtad 2015-11-07)
- ”Kairos-dokumentet” från 1985. 1987. I *En utmaning för kyrkan*, red. Renöfalt, Lennart, 4-38. Stockholm: SMU-material.
- Kalin, Yngve. 2000. ”Församlingens Mission.” I *Sänd för världens liv, Om gudstjänst, undervisning, diakoni & mission i församlingen*, red. Bäckersten, Björn, m.fl. 111-124. Stockholm: Verbum förlag.

- Kyrkoordningen, 2015. Svenska kyrkan.
<https://www.svenskakyrkan.se/kyrkoordningen> (Pdf hämtad 2015-11-08)
- Lundborg, Peter. 2005. *Var är församlingen?* Stockholm: Verbum förlag.
- Matzols, Barbro. 2015. "Gudstjänst Gemenskap." *Kyrkans tidning*. 7 maj 2015.
- Morisy, Ann. 2008. *Vänd utåt, en ny strategi för mission och diakoni*. Skellefteå: Artos & Norma förlag.
- Nordblom, Rolf. 2003. Förväntningar på kyrkan i *När tryggheten rämnar*, red. Urban Engvall, 39-47. 2003/7. Uppsala: Mitt i församlingen.
- Svalfors, Ulrika. 2015. "Kyrkornas sociala insatser." *Svensk kyrkotidning*. Nr. 6:196-199.
- Svenska kyrkans kriscentrum, 2007. *Svenskakyrkans Handbok i krisberedskap*. Uppsala: Kyrkokansliet.
- Wingren, Gustaf. 1972. *Växling och kontinuitet*. Lund: CWK Gleerup.